

Datum
14 april 2009

Onderwerp
Reactie Duurzame Geesteswetenschappen
Uw referentie: OWB/WG/09/108479

Koninklijke
Nederlandse
Akademie van
Wetenschappen

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
De heer dr. L.J. Roborgh
directeur-generaal Hoger onderwijs, Beroepsonderwijs,
Wetenschap en Emancipatie
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Geachte heer Roborgh,

Op 18 december jl. is het rapport van de Commissie Nationaal Plan Toekomst Geesteswetenschappen aangeboden aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. VSNU, KNAW en NWO hebben met veel waardering kennisgenomen van het rapport *Duurzame Geesteswetenschappen*. Op overtuigende wijze wordt duidelijk gemaakt welke specifieke rol de geesteswetenschappen spelen in wetenschap, cultuur en samenleving. Daarnaast wordt gewezen op een aantal serieuze problemen waarmee de geesteswetenschappen hebben te kampen: krapte in de verschillende geldstromen, stijgende onderwijslasten, een gebrekkige doorstroming van jong talent en de versnippering van het onderwijsaanbod.

De commissie benadrukt dat het welslagen van de plannen in hoge mate afhankelijk is van de bereidheid van alle betrokken partijen om daaraan bij te dragen. VSNU, KNAW en NWO onderschrijven dat van harte. U ontvangt daarom hierbij onze gezamenlijke reactie op het rapport. Aan het slot gaan wij ook nader in op de aanbevelingen die specifiek aan onze organisaties zijn gericht.

In *Duurzame Geesteswetenschappen* wordt een plan van aanpak voorgesteld waarbij het primaat voor het oplossen van de problemen nadrukkelijk bij de faculteiten geesteswetenschappen wordt gelegd. In nauwe samenwerking met hun Colleges van Bestuur dienen zij een samenhangend plan van aanpak te presenteren. Een gezaghebbend regieorgaan zal de plannen beoordelen en met extra financiële middelen ondersteunen. VSNU, KNAW en NWO steunen deze aanpak van harte, waarbij NWO aanbiedt om, naar analogie van de sectorplannen Scheikunde en Natuurkunde, een deel van de extra middelen te verdelen middels een op de problematiek toegesneden programma.

Het is verheugend dat de minister tijdens de presentatie van het rapport al een deel (m€15) van de benodigde structurele versterking vanaf 2011 heeft toegezegd. Hiermee zullen de meest urgente problemen geadresseerd kunnen worden. Wel is van belang dat op termijn de middelen beschikbaar komen in de orde van grootte die de commissie noemt en dat die bij gebleken succes een structureel karakter krijgen. Dit is nodig om de geesteswetenschappen echt van een nieuwe duurzame toekomst te verzekeren.

De voorgestelde aanpak zorgt ervoor dat elke faculteit een op haar eigen profiel (en problemen) toegesneden plan kan ontwikkelen. Bij deze lokale planvorming mag de landelijke samenwerking en afstemming zeker niet ontbreken. Dat geldt in het bijzonder voor twee onderwerpen: het behoud van de kleinschalige talenstudies die voor de Nederlandse kennissamenleving een belangrijke wetenschappelijke, culturele en maatschappelijke waarde hebben en de onderzoekersopleidingen. Het regieorgaan zou moeten toezien dat faculteiten landelijke bindende afspraken met elkaar maken over het portfolio aan letterenvakken dat in Nederland gegarandeerd aanwezig moet zijn. Maar ook op het gebied van de onderzoekersopleidingen is het zinvol om krachten te bundelen. Het is belangrijk dat samenwerking tussen veelal (lokale) *graduate schools* blijft bestaan via het netwerk van de landelijke onderzoeksscholen. Die hebben in dit veld afgelopen jaren immers hun waarde nadrukkelijk bewezen.

Wij wijzen ook graag op het belang dat grote onderzoeksfaciliteiten ook voor de geesteswetenschappen hebben, in het bijzonder de digitale infrastructuur. Terecht wijst de commissie erop dat Nederland in Europa wat dat betreft een voorhoede positie bekleedt (o.a. CLARIN en DARIAH). Het is verstandig dat, gegeven het thans beschikbare budget, nu primair de aandacht uitgaat naar het lenigen van de hoogste nood in het onderzoek en onderwijs. Echter, met extra investeringen in grote onderzoeksfaciliteiten zullen de Nederlandse geesteswetenschappen hun internationale koppositie kunnen versterken en continueren.

VSNU, KNAW en NWO zijn blij met de zware verantwoordelijkheid die de commissie aan de geesteswetenschappelijke faculteiten toekent voor het opleiden van meer docenten voor het Voortgezet Onderwijs. Het is voor de maatschappelijke bijdrage van de geesteswetenschappen essentieel dat academisch opgeleide eerstegraads docenten terugkeren voor de klas van het VO. In vervolg op *Krachtig Meesterschap*, de kwaliteitsagenda lerarenopleidingen van staatssecretaris Van Bijsterveldt, zetten universiteiten op dit punt al belangrijke stappen. Ook in de facultaire toekomstplannen zal het een prominente plaats moeten hebben.

Hierna gaan wij graag nader in op de specifiek aan onze organisaties gerichte aanbevelingen.

De Colleges van Bestuur wordt in het bijzonder gevraagd om een helder standpunt in te nemen ten aanzien van het gewenste profiel van hun geesteswetenschappelijke faculteiten. Verder wordt gevraagd deze ambities in de te ontwikkelen toekomstplannen te ondersteunen met een adequate en transparante financiering. De Colleges van Bestuur zeggen dit gaarne toe.

De commissie doet de aanbeveling aan NWO om in de tweede geldstroom extra middelen vrij te maken voor de geesteswetenschappen. In dit kader kan gemeld worden dat het Algemeen Bestuur in recente jaren extra investeringen heeft gedaan in de geesteswetenschappen. Dit betreft zowel een directe extra bijdrage van m€ 6,5 aan de open competitie GW als aanzienlijke investeringen in voor de geesteswetenschappen relevante themaprogramma's. In structurele zin biedt de nieuwe opzet van de Vernieuwingsimpuls vanaf 2009 de mogelijkheid voor de geesteswetenschappen om hun aandeel te vergroten op basis van excellentie. De hoge kwaliteit van het geesteswetenschappelijk onderzoek in Nederland,

geïllustreerd door de recente successen in bijvoorbeeld de ERC, biedt goede kansen op succes. Gezien de nulgroei van het vrije NWO-budget zal verdere structurele verhoging van de honoreringspercentages in de geesteswetenschappen extra middelen vergen. Ten aanzien van de aanbeveling van de commissie om de bestaande vrije middelen te herverdelen ten gunste van de geesteswetenschappen is het Algemeen Bestuur van mening dat een dergelijke majeure operatie vraagt om een bredere strategische discussie die verder reikt dan de geesteswetenschappen alleen. Het advies van commissie zal daarom worden meegenomen in de komende strategievorming.

Vanwege de primaire focus van het beoogde regieorgaan op onderwijs en organisatie van faculteiten ligt een bestuurlijke inbedding binnen NWO niet erg voor de hand. Wel is NWO gaarne bereid om – naar analogie van de sectorplannen Natuur- en Scheikunde – het onderzoeksdeel van de extra investeringen te verdelen via het NWO-gebied Geesteswetenschappen.

De KNAW is tot slot gaarne bereid om in vervolg op haar eerdere rapport *Judging research on its merits* (2005) een adequaat instrumentarium van kwaliteitsindicatoren voor geesteswetenschappelijk onderzoek te ontwikkelen. Activiteiten daartoe zijn al in gang gezet. Over uitvoering en financiering van dit adviestraject wil de KNAW graag binnenkort met u en de voorzitter van het beoogde regieorgaan van gedachten wisselen. Ook wil de Raad voor de Geesteswetenschappen van de KNAW graag gevolg geven aan de aanbeveling om een betere (maatschappelijke) zichtbaarheid en uitstraling van de geesteswetenschappen tot stand te brengen. Daartoe ontplooit de raad al een aantal succesvolle activiteiten, zoals het programma *Actuele Geesteswetenschappen* (samen met het gebied geesteswetenschappen van NWO en de faculteiten geesteswetenschappen) en het programma *De schatkamer van de geesteswetenschappen* (met de KNAW-instituten). Een speciale commissie buigt zich thans over verder te nemen maatregelen, waaronder ook prijzen voor aansprekende wetenschappelijke en maatschappelijke prestaties op het gebied van de geesteswetenschappen.

Samenvattend zijn VSNU, KNAW en NWO van mening dat het rapport *Duurzame Geesteswetenschappen* veel waardevols bevat en een goed doordachte oplossing biedt voor de zorgelijke situatie van de geesteswetenschappelijke faculteiten. VSNU, KNAW en NWO zijn bereid het nodige te doen om de problemen op te lossen.

Met vriendelijke groet,

Dr. S.J. Noorda,
Voorzitter VSNU

Prof.dr. R.H. Dijkgraaf,
President KNAW

Prof.dr. J.J. Engelen
Voorzitter NWO

